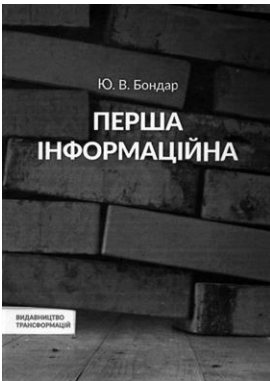

РЕЦЕНЗІЇ

У пошуках "першокниги"

Бондар Ю. В. *Перша інформаційна. Правидавицтво: зародження та розвиток видавничої справи у процесі суспільно-політичних трансформацій Стародавнього світу: монографія [за заг. ред. В. В. Різуна]. — Київ: ДП "Вид. дім "Персонал", 2016. — 560 с. — Бібліогр.: с. 515 — 559. — (Серія "Видавництво трансформацій").*

Видавничі справи — важлива складова частина цивілізаційного культурницького поступу і суспільно-політичних трансформацій. Попри масив досліджень історії видавництва, у науковому середовищі немає спільної думки щодо хронологічних меж початкового етапу, об'єктів та явищ, які консолідовано тлумачилися б як власне видавничі.

Відлік історії видавничої справи (видавництва), як, до слова, і журналістики, окремі дослідники пропонують вести від винайдення друкарського верстата й появи друкованих книг та іншої друкованої продукції. Є й ті, хто небезпідставно, на наш розсуд, обстоює тезу про "видавничо-рукописну добу", звертаючи увагу не на спосіб виготовлення видання, а на наявність наріжних складників його творення й побутування — автора, видавця, елементів редакційно-видавничого процесу, читача, на якого зорієнтовано твір, а також, зрештою, на функції видання не лише як засобу інформування, збереження знань та пізнання, а й механізму соціальної комунікації та соціалізації. Різні підходи — складніші й вульгаризованіші — свідчать про брак консолідованої визначеності дослідників історії видавництва щодо його періодизації (наразі найдавнішої пори) та "суб'єктності".

Спробою відповідати на часто контроверсійні питання є монографія Ю. Бондаря "Перша інформаційна. Правидавицтво: зародження та розвиток видавничої справи у процесі суспільно-політичних трансформацій Стародавнього світу".

Автор ґрунтовно простежує зародження та розвиток видавництва у процесі первісних суспільно-політичних трансформацій, аналізує практику використання, роль і місце книг, інших видавничих, насамперед письмових, творів, у процесі таких змін, зокрема для здобуття і здійснення влади, а також особливості становлення інформаційно-комунікаційних систем, інформаційної політики в давніх державах Сходу, Греції та Римі, пропонує авторське бачення доби зародження та елементів первісного видавництва.

Науковець переконаний, що феномен видавництва, як явища насамперед культури, коріниться у найдавніших часах історії цивілізації. Аналіз становлення видавничої справи дає підстави говорити про існування і можливе урамлення періоду правдавництва, складниками якого, на думку Ю. Бондаря, є так звані "кам'яні", "усні" та первісні писемні публікації, які в широкому розумінні можна трактувати як "першокниги".

У виданні докладно розглянуто етапи зародження та поширення писемності, зокрема у Межиріччі, стародавніх Єгипті, Індії та Китаї, давніх державах Середземномор'я, наріжну роль Письма і Слова у виникненні феномену "грецького дива" — доби "дитинства" універсальної європейської цивілізації. Автор ретельно проаналізував і видавництво Римської імперії — найбільшої та найпотужнішої

держави Античності, що набула величі, коли, за висловом канадського дослідника Г. Інніса, "письмове слово, контрольоване елітою, стало основним способом спілкування влади з народом".

Важливим цивілізаційним набутком Риму, наголошує дослідник, стало розуміння і вироблення принципів державної політики в інформаційно-культурній сфері як одного з пріоритетів владного управління, що втілювалося у створення системи загальної державної освіти, публічних бібліотек, культурницьких центрів, підтримку літературно-видавничої діяльності.

Розуміючи важливість слова і письма як засобів впливу, владна еліта Риму використовувала їх для забезпечення комунікаційних зв'язків у суспільстві та зміцнення власного становища. Часто бачення шляхів поступального суспільного розвитку та потреб соціуму привносилося їй, відповідно, утверджувалося, за допомогою публікаторства і видавництва, що слугували, передусім для політиків, не лише способами поширення інформації, а й засобами масової комунікації та пропаганди. Публікування "потрібних" текстів вже тоді було інформаційною технологією, за допомогою котрої і здійснювався смисловий вплив і влада.

Форматуючи ідеологію та "візерунок" імперії інформаційно, у тому числі за допомогою і видавничих засобів, Рим напрацьовував управлінські механізми здійснення контролю інформаційного поля. Серед таких були як обмеження, часто — репресивні, свободи слова, так і здобуття літературних "союзників" через ангажування у різний спосіб кращих літераторів та риторів, котрим надавали привілеї та іншу, зокрема матеріальну, підтримку.

Принципово важливим набутком античності стало, наголошує Ю. Бондар, усвідомлення значення книги як особливого носія інформації, значущого не лише для збереження і поширення інформації, а й як засобу руху ідей, соціально-політичної практики у процесі здійснення влади, складника державної інформаційної політики, спрямованої на управління суспільними процесами та консолідацію соціуму.

Антична книжність дала потужний поштовх розвитку видавничої справи, її технологій, що розсунули межі використання видань, а також зберегли творчі набутки минулого, які мали вплив на наступні суспільно-політичні трансформації людства. Поступ римської спільності та культури сприяв становленню виробничих умінь і професійних видавничих спеціалізацій, системної книготоргівлі, публічних книгозбірень та інших базисних інформаційних ресурсів, що набували фахових характеристик, а книго-виробництво — ознак професійної галузі.

Розвиток видавництва Стародавнього світу спонукав до утворення професійних спільнот книжників, що об'єднували авторів, виготовлювачів та розповсюджувачів видавничої продукції, напрацювання професійних стандартів, нагромадження видавничих знань і умінь, і, відповідно, вимог до видавничих професій.

Стародавній світ став колискою правдавництва і пражурналістики, що як актори політики багато в чому, доходить висновку автор дослідження, визначали соціально-політичні зміни в окремих державах і цивілізації загалом.

Василь Клічак,
доцент кафедри видавничої справи
та редагування Інституту журналістики
КНУ імені Тараса Шевченка

Надійшла до редакції 3 січня 2017 року